

Auswärtiges Amt

Національна Асамблея
інвалідів України
www.nau.org.ua

IBB
Internationales
Bildungs- und
Begegnungswerk

Чорнобильська
історична
майстерня

Державна політика підтримки підприємств громадських організацій інвалідів

Законодавство, моніторинг та оцінка

Автор: Вікторія Назаренко
Національна Асамблея інвалідів України

2012–2014

1. Вступ

На сьогодні, враховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з окупацією Автономної Республіки Крим, військовою агресією на сході, в Україні як ніколи за часів незалежності загострилося безліч проблем, які стосуються практично усіх сфер. Такий стан справ вимагає від органів влади пошуку шляхів вирішення проблем з урахуванням найкращого міжнародного досвіду.

На превеликий жаль, багато рішень і дій органів влади не виправдовують очікувань суспільства, що в умовах відсутності у бюджеті достатніх обсягів коштів, у тому числі у зв'язку з необхідністю повернення зовнішніх позик, особливо негативно відображається на населенні держави, насамперед, на соціально незахищених верствах населення.

На відміну від органів влади, деякі представники громадянського суспільства шляхом волонтерської діяльності та благодійництва, «перебравши», так би мовити, на себе певні функції держави (наприклад, фінансування армії), довели, що здатні приймати швидкі рішення та брати на себе відповідальність.

Згідно з даними дослідження GfK Ukraine, здійсненого на замовлення Організації Об'єднаних Націй, 23% українців колись у житті займалися волонтерством, серед яких 9% почали займатися волонтерством протягом 2014 року. Окрім того, у згаданому дослідженні зазначається, що у 2014 році громадяни України спрямували на благодійництво понад 8,7 млрд. гривень.¹ Наприкінці жовтня 2014 року в Україні налічувалося майже 10 тис. благодійних організацій та фондів, на початок лютого 2015 року — приблизно 15 тисяч. Підтверджують зростання добродійницьких настроїв у громадян України також і дані Charities Aid Foundation — за індексом благодійності Україна з 151 сходинки у 2010 році піднялася на 103 сходинку у 2014 році.² І це не дивлячись на те, що Україна відповідно до рейтингу банку Credit Suisse посідає перше місце у списку найбільш розвинених країн Європи з добробутом пересічного дорослого у 1437 доларів.³

1 http://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf

2 http://www.cafrossia.ru/page/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_1

3 <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/10/20/7039733/vyshlisky.pdf>

Саме тому на даному етапі можна говорити про те, що Україна гостро потребує соціального підприємництва та готова до запровадження необхідних для його існування передумов. При цьому соціальне підприємство, через його соціальну спрямованість, аж ніяким чином не слід ототожнювати з благодійністю.

Актуальності соціальному підприємству додає й те, що його поява дозволила б не тільки перекласти на плечі бізнесу вирішення деяких проблем, а й дала б можливість соціально-незахищеним верствам населення відчути свою значимість, стати повноцінними членами суспільства.

У світі такі соціальні підприємства створюють: до 9% ВВП держав; понад 25 млн. робочих місць (найбільша транснаціональна компанія створює 3,5 млн. робочих місць); а також економлять 30–35% вартості соціальних послуг. Завдяки таким соціальним підприємствам, до 2020 року⁴ Євросоюз планує створити 10 млн. робочих місць. Рекомендаціями Європейської Комісії від 16 жовтня 2014 року⁵ визначена спрямованість Євросоюзу на розвиток соціального підприємництва, громадського господарства та соціального капіталу через підприємства, створені громадськими об'єднаннями, та вирішення ними загальнодержавних проблем без державних коштів, що є основою нового виду партнерства між громадськими об'єднаннями та державами.

Отже, в багатьох країнах світу соціальне підприємство вже не є виключенням. В різних країнах, в залежності від законодавства, є різні концепції соціального підприємства:

- неприбуткові організації, у тому числі ті, що займаються некомерційною підприємницькою діяльністю;
- підприємства, засновані неприбутковими організаціями та які спрямовують увесь або частину прибутку на реалізацію статутних завдань засновника;
- кооперативи;
- підприємства з підвищеною соціальною

4 http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/conference/workshop_en.pdf

5 <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen-finalreport>

- відповідальністю;
- комунальні підприємства, що вирішують потреби громади;
- суб'єкти, що займаються інноваційною підприємницькою діяльністю заради поліпшення становища громади і відновлення соціальної справедливості.

В Україні не існує законодавчо затверджених понять «соціальне підприємництво» та «соціальне підприємство». Тобто офіційно соціальних підприємств і соціального підприємництва в Україні немає. Однак, з урахуванням вітчизняного законодавства, в Україні можна їх створювати, та вже функціонують підприємства та неприбуткові організації, які, за міжнародними визначеннями, можуть бути класифіковані як соціальні підприємства. Деякі з них працюють досить давно, а деякі розпочали функціонувати (таких меншість) протягом останнього десятиріччя. Неприбуткових організацій в Україні налічується понад 70 тисяч, і лише одиниці із них наважилися займатися некомерційною підприємницькою діяльністю.

Незважаючи на це, цього року ГО «Центр соціального лідерства» ініційовано Всеукраїнський конкурс «Найкращі соціальні проекти України-2015», однією із номінацій якого є найкраще соціальне підприємство.⁶ Нагородження переможців відбулося у рамках Форуму «Найкращі соціальні проекти України», який пройшов 11 листопада 2015 року у місті Києві. Перше місце отримав проект соціального бізнесу «Благодійна крамниця «Ласка», фізична особа-підприємець «Благодійна крамниця «Ласка»», який засновано за британською моделлю Planet Aid UK та спрямовано на вирішення проблеми надмірного споживання та допомоги незахищеним верствам населення. Друге місце — проект «Програма «Соціальна», ТОВ «Лінія 24», який надає послуги невідкладної медичної допомоги для самотніх людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями. Третє місце отримав волонтерський проект з Одеси «Телефон довіри для всіх» — лінія екстреної безкоштовної анонімної психологічної допомоги» благодійної організації «Лінія допомоги», який з

огляду на стресогенні події останніх півтора років є надзвичайно актуальним.

Існує в Україні й чимало організацій, що займаються підтримкою соціального підприємництва: Український фонд підтримки підприємництва, Міжнародний фонд «Відродження», Сокальська агенція регіонального розвитку, Благодійний фонд «Благовіст», Благодійне підприємство «Перлина Буковини» та інші.

У 2010 році навіть було започатковано реалізацію проекту «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні» в пілотних регіонах України, а саме — у Львівській та Донецькій областях, зусиллями Британської Ради в Україні, Фонду Східна Європа, Pricewaterhouse Coopers в Україні, Ерсте Банку та Міжнародного фонду «Відродження» за сприяння Erste Stiftung та Українського фонду підтримки підприємництва.⁷

⁷ <http://www.socialbusiness.in.ua/>

Список скорочень

- АТО* — Антитерористична операція
- ЛГОІ* — Підприємства громадських організацій інвалідів
- УТОС* — Українське товариство сліпих
- УТОГ* — Українське товариство глухих
- ВГО УСІ* — Всеукраїнська громадська організація «Українська спілка інвалідів»
- ВОІ СОІУ* — Всеукраїнська організація інвалідів «Союз організацій інвалідів України»

⁶ <http://www.forum.o2.ua/ua/news/31>

2. Соціальні підприємства в Україні

В Україні вже була та є спроба легалізувати соціальні підприємства. Із відповідною законодавчою пропозицією вже тричі (законопроекти № 10610 від 14.06.2012; № 2508 від 11.03.2013 та № 2710 від 23.04.2015) виступає народний депутат України Олександр Фельдман. Однак цей документ є недосконалим, а тому у попередні роки він не знайшов підтримки ані у Верховній Раді України, ані серед деяких експертів.

Водночас, як згадувалося вище, вже на сьогодні чинним законодавством передбачено можливість створення та функціонування юридичних осіб, які за світовими критеріями можуть класифікуватися як соціальні підприємства.

Неприбуткові організації

Так, згідно із Законом України від 17 липня 2015 року № 652–VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування неприбуткових організацій» (далі — Закон № 652⁸), починаючи з 13 серпня 2015 року розширено перелік суб'єктів господарювання неприбуткових підприємств, установ та організацій, які не є платниками податку на прибуток підприємств, та змінюється порядок їх оподаткування податком на прибуток.

Відповідно до внесених Законом № 652 змін, неприбутковим підприємством, установою та організацією є підприємство, установа та організація (далі — неприбуткова організація), що одночасно відповідає таким вимогам:

- Утворена та зареєстрована в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації;
- Установчі документи якої містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб;
- Установчі документи якої передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного

виду або зарахування до доходу бюджету у разі припинення юридичної особи (в результаті ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення);

- Внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій (далі — Реєстр) (п.п. 133.4.1 п.133.4 ст. 133 Податкового кодексу України).⁹
- Доходи (прибутки) неприбуткової організації використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої неприбуткової організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (п.п. 133.4.2 п. 133.4 ст. 133 Податкового кодексу України).

До неприбуткових організацій, що відповідають вимогам цього пункту і не є платниками податку, можуть бути віднесені:

1. Бюджетні установи — органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими (Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 № 2542–III);

2. Громадські об'єднання — це добровільні об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товариства, підприємства), якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню. Відомості про здійснення підприємницької діяльності громадським об'єднанням включаються до Реєстру громадських об'єднань. Громадське об'єднання зі статусом юридич-

⁸ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/652-19>

⁹ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

ної особи, створені ним юридичні особи (товариства, підприємства) зобов'язані вести бухгалтерський облік, фінансову та статистичну звітність, бути зареєстрованими в органах доходів і зборів та сплачувати до бюджету обов'язкові платежі відповідно до закону. Надання громадським об'єднанням, створеним ними юридичним особам (товариствам, підприємствам) пільг, у тому числі з оподаткування, здійснюється на підставах та в порядку, визначених законом (Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI «Про громадські об'єднання»);¹⁰

3. Політичні партії — це зареєстровані згідно із законом добровільні об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що мають своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах та інших політичних заходах (Закон України від 05.04.2001 № 2365-III «Про політичні партії в Україні»);

4. Творчі спілки — добровільні об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури та мистецтва, які мають фіксоване членство і діють на підставі статуту. Творчі спілки мають право засновувати підприємства (Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»);

5. Релігійні організації — це релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями). Релігійні організації у порядку, визначеному чинним законодавством, мають право для виконання своїх статутних завдань засновувати видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, а також добродійні заклади (притулки, інтернати, лікарні тощо), які мають право юридичної особи (Закон України від 23.04.1991 № 987-XII «Про свободу совісті та релігійні організації»);

6. Благодійні організації — юридичні особи приватного права, установчі документи яких визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом «Про благодійну діяльність та благодійні організації», як основну мету їх

діяльності. Благодійна організація може бути створена як благодійне товариство, благодійна установа чи благодійний фонд з урахуванням особливостей, визначених цим Законом та іншими законами України. Благодійним товариством визнається благодійна організація, яка створена не менше ніж двома засновниками та діє на підставі статуту. Благодійною установою визнається благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, які один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності за рахунок таких активів та/або доходів від таких активів. Установчий акт благодійної установи може міститися в заповіті. Засновник або засновники благодійної установи не беруть участі в управлінні благодійною установою. Благодійна установа діє на підставі установчого акта. Благодійним фондом визнається благодійна організація, яка діє на підставі статуту, має учасників та управляється учасниками, які не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності. Благодійний фонд може бути створено одним чи кількома засновниками. Активи благодійного фонду можуть формуватися учасниками та/або іншими благодійниками (Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації»);

7. Пенсійні фонди — це спеціалізовані фінансові посередники, які на договірній основі акумулюють кошти юридичних і фізичних осіб у цільові фонди, з яких здійснюють пенсійні виплати громадянам після досягнення певного віку;

8. Спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб — об'єднання, створені для представлення інтересів засновників (членів, учасників), що утримуються лише за рахунок внесків таких засновників (членів,

¹⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

учасників) та не провадять господарської діяльності, за винятком отримання пасивних доходів. Таким організаціям не дозволяється провадити господарську діяльність;

9. Житлово-будівельні кооперативи — юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі об'єднання їх майнових пайових внесків для участі в будівництві або реконструкції житлового будинку (будинків) і наступної його (їх) експлуатації (Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 № 76 «Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій»);

10. Дачні (дачно-будівельні) кооперативи (товариства) — добровільні об'єднання громадян з метою будівництва за свої кошти дачних приміщень та використання їх для власних потреб;

11. Садівничі кооперативи (товариства) — юридичні особи, що є добровільними об'єднаннями громадян-власників садівничих ділянок (Наказ Держкомстату від 20.08.2010 № 346 «Про затвердження інструментарію щодо складання квартальних списків житлових будинків і списків сільських населених пунктів для проведення пробного перепису населення 2010 року»);

12. Гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства) — добровільні об'єднання громадян з метою будівництва за свої кошти гаражів та використання їх для власних потреб;

13. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку — юридичні особи, створені власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирних будинків для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна; асоціація об'єднань співвласників багатоквартирного будинку — юридична особа, створена для представлення спільних інтересів об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (Закон України від 29.11.2001 N 2866-III «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»);

14. Професійні спілки — добровільні неприбуткові громадські організації, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання); об'єднання профспілок — неприбуткові громадські організації, які об'єднують організації проф-

спілок, їх об'єднання; організації профспілки — організаційні ланки профспілки, визначені статутом профспілки, що діють у межах повноважень, наданих статутом та цим Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (Закон України від 15.09.1999 N 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»);

15. Організації роботодавців — неприбуткова громадська організація, яка об'єднує роботодавців; організації організацій роботодавців — неприбуткова громадська організація, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання (Закон України від 22.06.2012 № 5026-VI «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності»);

16. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи — сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб — виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів (Закон України від 17.07.1997 N 469/97-ВР «Про сільськогосподарську кооперацію»);

17. Кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів — це неприбуткові організації, що проводять свою діяльність на тих самих засадах, що й сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (Закон України від 17.07.1997 N 469/97-ВР «Про сільськогосподарську кооперацію»);

18. Інші юридичні особи, діяльність яких відповідає вимогам пункту 133.4 ст. 133 Податкового кодексу України.

Порядок ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру встановлює Кабінет Міністрів України (п.п. 133.4.5 п. 133.4 ст. 133 Податкового кодексу України). Разом з тим, на сьогодні Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2013 №37.¹¹ Включення юридичних осіб до реєстру здійснюється також безоплатно.

За даними місцевих органів юстиції, в Україні на кінець 2014 року зареєстровано 61090 центральних органів громадських організа-

¹¹ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0267-13>

цій (з них 701 — із всеукраїнським статусом), громадських спілок — 718, професійних спілок — 4143, об'єднань профспілок — 1130 та благодійних організацій — 9799, з яких 89,9% становили благодійні фонди, 4,8% — благодійні установи та 5,3% — благодійні товариства. Крім того, зареєстровано 251956 структурних утворень політичних партій.¹²

У структурі центральних органів громадських організацій за спрямуванням та видами діяльності у 2014 року найбільша питома вага (17,6%) припадала на оздоровчі та фізкультурно-спортивні.

Організації професійної спрямованості та молодіжні організації склали відповідно 10,3% та 7,8% від загальної кількості громадських організацій, освітні, культурно-виховні організації — 6,3%, об'єднання ветеранів та інвалідів — 5,8%.

Про результати своєї діяльності за 2014 р. органам державної статистики прозвітувало 21417 керівних органів громадських організацій.

Загальна кількість членів на обліку громадських організацій, які подали звіти, нараховує 27 млн. осіб, з них 4,6 млн. (17% від загальної кількості) — члени, що перебували на обліку керівних органів (Додаток 2).

Згідно зі статтями 85–86 Цивільного кодексу України¹³, непідприємницькими товариствами (кооперативами, крім виробничих, об'єднаннями громадян тощо) та установами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. Такі непідприємницькі товариства можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено за-

Кількість громадських об'єднань (ГО), зареєстрованих та утворених шляхом повідомлення відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання»¹⁴

Додаток 1

	Кількість центральних органів ГО на кінець року, всього	У тому числі			Кількість центральних органів ГО, які за звітний рік:		Крім того, кількість відокремлених підрозділів ГО на кінець року, всього
		зі статусом юридичної особи		без статусу юридичної особи	були зареєстровані та утворені	припинили діяльність	
		всього	з них із всеукраїнським статусом				
Громадські організації, всього у тому числі:	61 090	51 767	701	9323	4234	247	20 396
громадські рухи	182	142	–	40	26	–	793
національних та дружніх зв'язків	1727	1548	16	179	71	3	415
молодіжні	4765	4056	42	709	144	19	1884
з них студентські	257	238	1	19	12	–	49
дитячі	1344	1105	21	239	48	6	175
жіночі	1136	866	14	270	34	7	709
об'єднання ветеранів та інвалідів	3557	3071	22	486	120	15	2589
з них ветеранів та інвалідів війни	769	653	10	116	14	–	783
професійної спрямованості	6311	5484	80	827	433	24	2392
охорони природи (екологічні)	1869	1545	29	324	151	11	459
охорони пам'ятників історії та культури	488	425	7	63	29	2	115
оздоровчі та фізкультурно-спортивні	10728	9476	103	1252	618	34	2217
по захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС	477	412	21	65	7	–	317
науково-технічні товариства, творчі об'єднання	741	651	18	90	38	3	174
освітні, культурно-виховні	3861	3202	45	659	378	20	934
інші громадські	23 904	19 784	283	4120	2137	103	7223
Громадські спілки	718	657	9	61	170	–	51

¹² <http://www.ukrstat.gov.ua/> Доповідь у розділі Публікації — Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2014 р

¹³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page2>

¹⁴ <http://www.ukrstat.gov.ua/> Доповідь у розділі Публікації — Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2014 р

коном і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню. Якщо ж діяльність у формі підприємництва суб'єктам господарювання заборонена, то вони здійснюють некомерційну господарську діяльність згідно з главою 5 Господарського кодексу України.¹⁵

Відповідно до пунктів 1–3 статті 3 Господарського кодексу України, під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову ви-

значеність. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва — підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватися і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участю або без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів.

Додаток 2

Громадські організації України

	Усього	У тому числі	
		керівні органи	відокремлені підрозділи
Кількість громадських організацій	72 525	21 417	51 108
Кількість членів на обліку громадських організацій, осіб	27 008 586	4 585 368	22 423 218
Кількість товариств, підприємств (юридичних осіб), створених громадськими організаціями для виконання їх мети (цілей) та напрямів діяльності	10 052	1 572	8 480
з них засобів масової інформації	100	87	13
Кількість реалізованих соціальних проектів	5 024	3 711	1 313
Кількість виданих публікацій (включаючи в електронному форматі)	142 275	124 577	17 698
Кількість виконаних державних замовлень	213	191	22
Надійшло коштів, тис. грн.	4 101 284	2 964 154	1 137 130
у тому числі:			
з Державного бюджету України	180 879	63 488	117 390
з місцевих бюджетів	97 482	60 314	37 169
від членських внесків	454 640	308 032	146 608
від благодійності	1 875 254	1 743 179	132 074
у тому числі			
від підприємств та організацій України	774 760	664 933	109 827
від громадян України	199 888	179 522	20 366
від нерезидентів	900 606	898 724	1 882
від господарської діяльності товариств, підприємств (юридичних осіб), створених громадськими організаціями для виконання їх мети (цілей) та напрямів діяльності	510 897	87 347	423 550
з інших джерел	982 132	701 793	280 339
з них кредити, отримані від банків та інших фінансових установ	546	538	8,4
Використано коштів, тис. грн.	3 461 405	2 383 407	1 077 998
у тому числі:			
податки та обов'язкові платежі	275 445	143 188	132 257
оплата праці	803 562	351 544	452 018
соціальна допомога	93 633	54 206	39 427
благодійна діяльність	924 969	747 070	177 899
оплата товарів	160 172	120 118	40 054
оплата послуг	621 058	528 645	92 413
Заходи	187 212	169 401	17 811
інше використання коштів	395 353	269 234	126 119
з них проценти, сплачені за отримані кредити	389	268	120,6

¹⁵ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання¹⁶

На початок року	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	1 228 888	1 258 513	1 294 641	1 323 807	1 341 781	1 372 177	1 331 230
у тому числі:							
фермерське господарство	50 126	49 764	49 514	49 014	49 095	49 169	47 356
приватне підприємство	278 574	283 697	285 821	283 911	280 073	278 227	259 772
державне підприємство	6 975	6 811	6 661	6 512	6 075	5 933	5 559
казенне підприємство	44	44	43	45	38	33	32
комунальне підприємство	16 336	15 994	15 726	15 615	15 207	14 974	13 778
дочірнє підприємство	20 973	20 408	19 908	19 182	18 594	18 173	16 981
іноземне підприємство	2 307	2 272	2 247	2 200	2 176	2 096	1 988
підприємство об'єднання громадян	4 560	4 568	4 551	4 501	4 498	4 470	4 056
підприємство споживчої кооперації	1 234	1 291	1 349	1 349	1 360	1 325	1 299
акціонерне товариство	31 100	30 169	28 748	26 568	25 531	24 813	23 110
товариство з обмеженою відповідальністю	404 525	418 145	443 223	467 822	488 781	515 371	519 607
товариство з додатковою відповідальністю	761	782	945	1 420	1 539	1 583	1 589
повне товариство	1 939	2 084	2 120	2 100	2 074	2 062	1 941
командитне товариство	642	631	638	651	638	629	595
кооператив з нього:	34 324	35 063	34 772	34 164	33 664	33 806	29 681
виробничий	2 539	2 461	2 469	2 492	2 459	2 647	2 646
обслуговуючий	21 814	22 620	21 797	21 050	20 619	20 620	17 899
споживчий	531	591	660	732	771	809	726
сільськогосподарський виробничий	1 418	1 401	1 355	1 307	1 224	1 192	1 064
сільськогосподарський обслуговуючий	503	759	838	920	947	1 035	928
організація (установа, заклад) з неї:	104 024	108 552	110 074	111 508	115 042	114 018	109 545
державна	16 035	15 786	15 926	16 449	16 479	14 941	13 744
комунальна	61 450	65 308	66 242	66 629	66 378	67 023	64 975
приватна	887	907	950	975	1 000	1 027	1 005
організація об'єднання громадян	1 247	1 393	1 466	1 578	1 579	1 608	1 618
асоціація	3 057	3 125	3 180	3 222	3 194	3 234	3 108
корпорація	862	866	872	862	852	836	777
консорціум	89	92	92	94	93	94	90
концерн	396	390	387	373	359	350	327
інші об'єднання юридичних осіб	1 717	1 634	1 598	1 532	1 412	1 365	1 275
філія (інший відокремлений підрозділ)	55 322	52 973	51 636	50 044	49 014	49 717	47 507
представництво	4 317	4 330	4 411	4 675	4 744	4 843	4 647
товарна біржа	503	559	588	600	598	601	593
кредитна спілка	1 097	1 127	1 155	1 141	1 154	1 171	1 105
споживче товариство	5 328	5 252	5 214	5 089	5 044	5 162	5 026
спілка споживчих товариств	428	404	393	370	363	378	363
недержавний пенсійний фонд	81	83	80	77	75	74	72
політична партія	16 719	17 375	18 942	19 121	19 222	19 166	18 237
громадська організація	59 321	63 899	67 696	71 767	74 500	77 286	75 828
релігійна організація	21 425	22 343	23 271	24 126	24 720	25 475	24 957
профспілка, об'єднання профспілок	22 678	24 649	26 340	27 834	28 852	29 724	28 890
творча спілка (інша професійна організація)	235	240	261	270	278	298	277
благодійна організація	11 660	12 267	12 860	13 475	14 055	14 999	15 934
об'єднання співвласників багатоквартирного будинку	8 549	10 329	11 956	13 872	15 018	16 213	15 992
орган самоорганізації населення	1 008	1 152	1 210	1 306	1 426	1 503	1 372

* За деякими позиціями у цій таблиці дані вказані з урахуванням відокремлених підрозділів. Інші причини розбіжностей її даних із даними попередніх таблиць з'ясувати не вдалося.

16 <http://www.ukrstat.gov.ua/> Доповідь у розділі Публікації — Статистичний збірник Держстату «Україна у цифрах 2014»

Підприємства об'єднання громадян.

Організаційно-правовою формою, що найбільш повно відповідає міжнародним критеріям соціального підприємства в Україні, є підприємство об'єднання громадян, коли громадська організація є засновником і власником комерційного підприємства.

Згідно зі статтею 112 Господарського кодексу України¹⁷, підприємством об'єднання громадян, релігійної організації є унітарне підприємство, засноване на власності об'єднання громадян (громадської організації, політичної партії) або власності релігійної організації для здійснення господарської діяльності з метою виконання їх статутних завдань.

Право власності об'єднань громадян реалізують їх вищі статутні органи управління в порядку, передбаченому законом та статутними документами.

Засновником підприємства об'єднання громадян є відповідне об'єднання громадян, що має статус юридичної особи, а також об'єднання (спілка) громадських організацій у разі, якщо його статутом передбачено право заснування підприємств. Політичним партіям та юридичним особам, що ними створюються, забороняється засновувати підприємства, за винятком засобів масової інформації, підприємств, що здійснюють продаж суспільно-політичної літератури, інших пропагандистсько-агітаційних матеріалів, виробів з власною символікою, про-

ведення виставок, лекцій, фестивалів та інших суспільно-політичних заходів.

Релігійні організації мають право засновувати видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, необхідні для забезпечення діяльності цих організацій.

Підприємство об'єднання громадян, релігійної організації діє на основі статуту і є юридичною особою, здійснюючи свою діяльність на праві оперативного управління або господарського відання відповідно до вимог цього Кодексу.

Обмеження щодо створення та діяльності окремих видів підприємств об'єднання громадян, релігійної організації встановлюються законами.

Громадськими організаціями для виконання своїх цілей та напрямів діяльності було засновано 10052 товариства та підприємства, з яких 1572 (15,6%) — керівними органами, 8480 (84,4%) — відокремленими підрозділами; у тому числі 100 засобів масової інформації, з яких 87 було засновано керівними органами та 13 відокремленими підрозділами.¹⁸ Крім того, у 2014 р. громадськими організаціями було реалізовано 5 тис. соціальних проектів та видано 142,3 тис. публікацій.

Для своєї діяльності громадськими організаціями у 2014 р. з різних джерел було отримано 4,1 млрд. грн. Надходження від благодійності становили 1,9 млрд. грн. або 45,7% від загальної суми коштів для фінансування діяльності громадських організацій; від господарської діяльності товариств, підприємств, створених громадськими організаціями для виконання їх мети та напрямів діяльності — 510,9 млн. грн. або 12,5%, від членських внесків — 454,6 млн. грн. або 11,1%.

Найвні кошти використані громадськими організаціями у 2014 р. на 84,4%; залишок становив 639,9 млн. грн. Найбільшу питому вагу в структурі використання коштів громадськими організаціями займали: витрати на благодійну діяльність — 26,7%, або 925 млн. грн., оплата праці — 23,2% або 803,6 млн. грн. та оплата послуг — 17,9%, або 621,1 млн. гривень.

¹⁷ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page4?text=%EE%E1%27%BA%E4%ED%E0%ED%ED#w14>

¹⁸ <http://www.ukrstat.gov.ua/> Доповідь у розділі Публікації — Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2014 р

3. Підприємства громадських організацій інвалідів (ПГОІ)

3.1. Ознаки та функції підприємства громадських організацій інвалідів

Серед підприємств об'єднань громадян підприємства громадських організацій людей з інвалідністю (далі — ПГОІ) формально відповідають усім ключовим ознакам соціального підприємства. Ці підприємства відрізняються від аналогічних деякими критеріями їх діяльності:

- засновниками підприємства виступають недержавні об'єднання громадян, тобто юридичні особи;
- підприємства можуть мати статутний фонд, тобто кошти чи інше майно, передане їм засновником для подальшого використання у своїй діяльності;
- кількість осіб з інвалідністю має бути не менше 51% від усіх працюючих на підприємстві;
- ПГОІ мають законодавчо визначені податкові пільги (див. далі).

ПГОІ відіграють важливу роль у реалізації державної політики у сфері зайнятості та працевлаштування людей з інвалідністю. На ці підприємства державою покладено виконання двох функцій:

- соціальної — створення робочих місць для осіб з інвалідністю; проведення трудової реабілітації (виконання індивідуальної програми реабілітації), залучення осіб з інвалідністю до роботи в колективі, культурно-просвітницьких об'єднаннях і гуртках; формування у них активної позиції в суспільстві; укріплення їх свідомості як рівноправних і корисних членів суспільства;
- економічної — виготовлення та реалізація товарів та послуг; виплата заробітної плати; сплата до державного бюджету податків та обов'язкових зборів тощо.

Організація діяльності ПГОІ пов'язана з використанням праці осіб з інвалідністю, що ставить їх в нерівні умови з іншими суб'єктами господарської діяльності. Тому з метою створення умов для забезпечення рівних можливостей для трудової діяльності працівників з інвалідністю та необхідних економічних умов для функціонування ПГОІ, відповідно до статей 14-1, 14-2, 14-3 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 р.

ності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 р. №875–XII (зі змінами), їм надається державна допомога у вигляді пільг у сфері оподаткування, соціального захисту, соціального страхування тощо.

3.2. Історичний ракурс

За часи становлення радянської влади, в результаті проведених реформ в кінці 20-х та на початку 30-х років держава спробувала перекласти організаційно-господарське забезпечення інвалідів на кооперативні товариства. Так, на 1 січня 1935 р. в СРСР вже нараховувалося 2340 артілей, які мали 5722 промислових підприємства та 1874 підприємства громадського харчування. В 1935 році інвалідами було вироблено продукції на 526 млн. рублів.

В 1933 році за рішенням тодішнього Уряду Української РСР було створено дві національні організації інвалідів по зору та слуху — Українське товариство сліпих та Українське товариство глухих, основними завданнями яких було визначено навчання інваліда професії, працевлаштування і забезпечення його роботою, просування інваліда по службі, організаційне забезпечення зазначених завдань. На сьогодні ці організації залишаються в Україні найпотужнішими, що мають відповідну матеріально-технічну базу (показники зазначені нижче), кадровий та організаційний потенціал.

За радянських часів політика по відношенню до людей з інвалідністю будувалася виключно на медичній моделі та повній ізоляції від суспільства. Артіль інвалідів масово ліквідовувалися, а майно примусово переходило у місцеву промисловість.

Після проголошення незалежності України одним з перших громадських об'єднань людей з інвалідністю, Союзом організацій інвалідів України, було ініційовано, а Президією Верховної Ради Української РСР прийнято Постанову від 06.12.1990 р. № 517–XII «Про невідкладні заходи по захисту прав і інтересів інвалідів у період переходу до ринкової економіки». Постанова зобов'язувала обласні, Київську і Севастопольську Ради народних депутатів забезпечити задоволення клопотань обласних, міських, районних організацій інвалідів про передачу їм підприємств (цехів) місцевої промисловості, створених на базі артілей інвалідів, а також тих, де більшість працюючих — інваліди.

На жаль, цією нормою на той час встигла скористатись лише Львівська обласна асоціація інвалідів, що дозволило їй створити відповідну матеріально-технічну базу для працевлаштування інвалідів¹⁹. Більше таких вагових рішень, які б сприяли створенню матеріально-технічної бази підприємств громадських організацій інвалідів в Україні на державному рівні за період незалежності не приймалося.

Практично всі підприємства ГОІ, окрім підприємств УТОС та УТОГ працюють на орендованих площах та обладнанні орендодавців різних форм власності, що, зрозуміло, ускладнює роботу через суттєві витрати на оренду.

3.3. Види державної підтримки підприємств громадських організацій інвалідів

Державна підтримка	Нормативно-правовий документ, що регулює питання
Податкові пільги	Податковий кодекс України
Пільги зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI.
Фінансова допомога (безповоротна та поворотна) за рахунок адміністративно-господарських санкцій, що надходять до Фонду соціального захисту інвалідів	ст. 20 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»

¹⁹ http://www8.city-adm.lviv.ua/pool/info/doclmr_1.nsf/189a9b47835a82e6422566e8002d2131/48b84521532d4dd742256711004f438f

3.3.1. Податкові пільги

<p>Податок на прибуток (п.п. 142.1 статті 142 розділу III Податкового кодексу України²⁰)</p>	<p>Звільняється від оподаткування прибуток, отриманий від реалізації товарів (робіт, послуг), крім підакцизних. На загальних підставах підлягає оподаткуванню прибуток:</p> <ul style="list-style-type: none"> • від реалізації підакцизних товарів; • від здійснення операцій, не пов'язаних з реалізацією товарів (робіт, послуг); • від здійснення операцій з реалізації підакцизних товарів, отриманих у межах посередницьких договорів (комісія, консигнація, довірче управління і т. д.)
<p>Податок на додану вартість (п.п. 197.6 статті 197 розділу V Податкового кодексу України²¹, п. 8 підрозділу 2 Перехідних положень Податкового кодексу України²²)</p>	<p>Звільняються від оподаткування операції з продажу товарів і послуг власного виробництва (за винятком підакцизних). До 1 січня 2020 року такі операції підлягають оподаткуванню ПДВ за нульовою ставкою. На загальних підставах підлягають оподаткуванню ПДВ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • операції з продажу підакцизних товарів; • послуги, надані під час проведення лотерей і розважальних послуг; • послуги, що пов'язані з продажем товарів, отриманих за посередницькими договорами (комісія, доручення, консигнація, довірче управління і т. д.)
<p>Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. (п.п. 266.2.2. статті 266 розділу XII Податкового кодексу України²³)</p>	<p>Не є об'єктом оподаткування об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які перебувають у власності громадських організацій інвалідів та їх підприємств;</p>
<p>Плата за землю. (п.п. 282.1.2. статті 282.1 розділу V Податкового кодексу України²⁴)</p>	<p>Звільнення від внесення плати за землю</p>

Для отримання податкових пільг підприємство повинно отримати відповідний дозвіл. Він видається за процедурою, встановленою Порядком надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 р. №1010 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року № 518).²⁵

Згідно з п. 2 Порядку №1010, для того, щоб отримати дозвіл, підприємству необхідно відповідати наступним критеріям:

1. кількість інвалідів, які мають на підприємствах, в організаціях основне місце роботи, становить протягом попереднього звітного (податкового) періоду не менш як 50 відсотків середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу;
2. фонд оплати праці інвалідів, які мають на підприємствах, в організаціях основне місце роботи, становить протягом звітного

го періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці, що належать до складу витрат згідно з правилами оподаткування податком на прибуток підприємств;

3. сума витрат підприємства, організації з переробки (обробки, інших видів перетворення) сировини, комплектувальних виробів, складових частин, інших покупних товарів (послуг), які використовуються для виготовлення товарів (надання послуг) безпосередньо підприємствами, організаціями, становить не менш як 8 відсотків ціни постачання таких виготовлених товарів (надання послуг).

Зазначений критерій застосовується для надання дозволу згідно з пунктом 197.6 статті 197 та абзацом першим пункту 8 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України;

4. розмір середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості інвалідів, які мають на підприємствах, в організаціях основне місце роботи, повинен бути не менше законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати;

Податковим кодексом України передбачено надання підприємствам громадських організацій інвалідів пільг з оподаткування

20 <http://sfs.gov.ua/nk/spisok3/>

21 <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-v--podatok-na-dodanu-varnist/>

22 <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xx--perehidni-polojen/>

23 <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xii--mistsevi-podatki-i/>

24 <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xii--mistsevi-podatki-i/>

25 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1010-2007-%D0%BF>

5. виконання підприємствами, організаціями рішень Мінсоцполітики та обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, Міністерства соціальної політики Автономної Республіки Крим (крім підприємств, організацій, які звернулися вперше).

Філії та відокремлені підрозділи підприємств, які зареєстровані як окремі платники податків, що претендують на пільговий режим оподаткування, повинні відповідати критеріям, зазначеним у підпунктах 1–5 цього пункту.

Для отримання дозволу підприємство, організація подає до обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, Міністерства соціальної політики Автономної Республіки Крим:

- заяву громадської організації інвалідів про надання підприємству, організації дозволу за формою, затвердженою Мінсоцполітики;
- копії установчих документів підприємства, організації, а також засновника, крім випадків, коли засновником є всеукраїнська громадська організація інвалідів або громадська організація інвалідів, яка підтвердила свій всеукраїнський статус, що самостійно подає копії своїх установчих документів;
- копію положення про філію, відокремлений підрозділ підприємства;
- довідку про чисельність працюючих інвалідів на підприємстві, в організації, видану територіальним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів, за попередній рік та за попередній звітний (податковий) період;

- копію державного акта на право постійного користування землею або копію довідки про нормативну грошову оцінку земельної ділянки у разі звернення за отриманням дозволу на право користування пільгами щодо земельного податку;
- бізнес-план діяльності підприємства (філії, відокремленого підрозділу);
- розрахунок суми витрат підприємства, організації, пов'язаних з переробкою (обробкою, іншими видами перетворення) сировини, комплектувальних виробів, складових частин, інших покупних товарів, для визначення товарів, які безпосередньо виготовляються підприємством, організацією;
- довідку про розмір середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості працівників та інвалідів, які мають на підприємстві, в організації основне місце роботи, за попередній звітний (податковий) період;
- копії податкових та фінансових звітів (податкову декларацію з податку на прибуток підприємства, звіт про суми податкових пільг, баланс підприємства, організації та звіт про фінансові результати за попередній звітний (податковий) період).

Обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань соціальної політики приймають рішення про надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування стосовно підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, що отримали за попередній податковий рік валовий дохід в обсязі, меншому за 8400 мінімальних заробітних плат, Мінсоцполітики — іншим підприємствам.

До відома: законодавчо встановлена мінімальна заробітна плата у 2016 році:

- з січня по квітень — 1378 грн;
- з травня по листопад — 1450 грн;
- з грудня — 1550 грн.

Зазначений перелік документів для отримання дозволу є вичерпним.

3.3.2. Пільги зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі — єдиний внесок) — консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених

законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

З 01 січня 2016 року підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форм власності сплачують розмір єдиного внеску на соціальне страхування в розмірі 22%. Для ПГОІ встановлені наступні розміри єдиного внеску:

Платники єдиного внеску	База нарахування ^{26*}	Ставки	Підстава
Підприємства, установи і організації, в яких працюють інваліди	Сума нарахованої заробітної плати працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону про оплату праці, та суми оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	8,41%	пункти 13–14 ст. 8 Закону № 2464
Підприємства та організації громадських організацій інвалідів, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці		5,5%	
Підприємства та організації всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці		5,3%	

* Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464–VI.

3.4. Аналіз основних соціально-економічних показників діяльності підприємств громадських організацій інвалідів за період 2012–2014 рр.

За даними Міністерства соціальної політики та місцевих органів виконавчої влади, у 2014 році право на користування пільгами з оподаткування отримали — 317 підприємств (дані на 01.01.2015).²⁷ За даними Комісії з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів України, у 2012 році таким правом користувалися 393 (дані на 01.01.2013) підприємства, що на 76 підприємств більше, ніж у 2014 році.

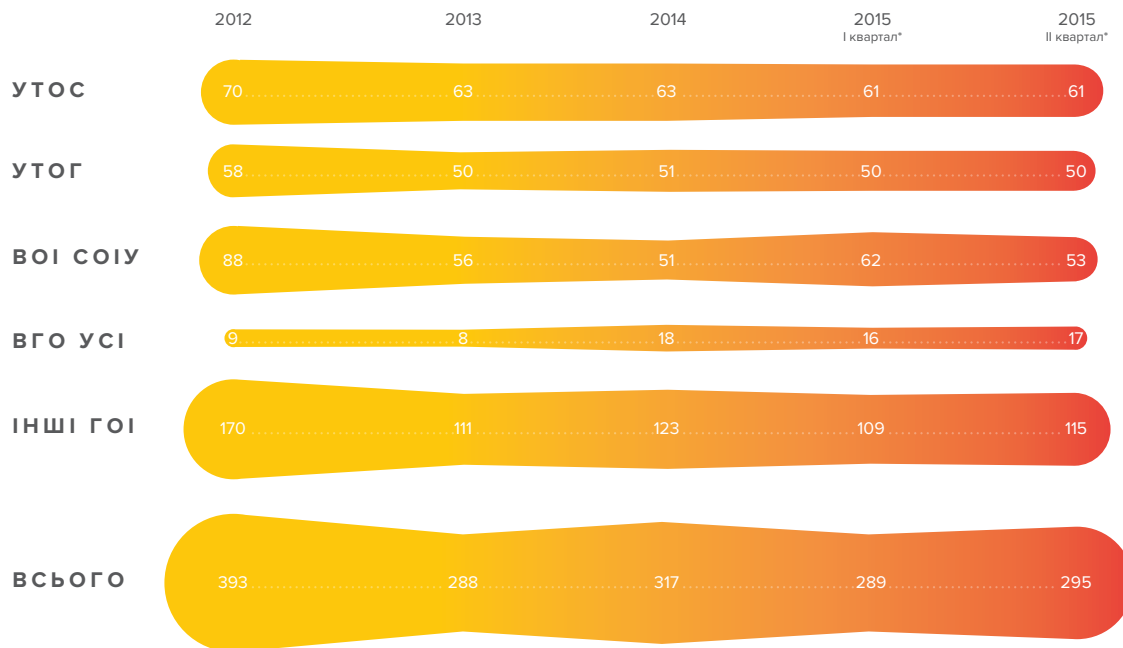
Зменшення кількості підприємств громад-

ських організацій інвалідів пов'язане із закінченням терміну раніше наданих дозволів на право користування пільгами з оподаткування, призупиненням діяльності деяких підприємств, відмовою від системи пільгового оподаткування, відсутністю державного замовлення, обігових коштів, а також те, що частина підприємств територіально розташована на окупованій території Луганської та Донецької областях та в Республіці Крим та м. Севастополі.

Так, у 2012 році в Автономній Республіці Крим 14 ПГОІ мали дозволи на право користування пільгами з оподаткування, в тому числі 4 ПГОІ — УТОС, 1 — УТОГ, 1 — Національного комітету спорту інвалідів. Основні техніко-економічні показники: основні засоби залишкова вартість 255 млн. грн, річний об'єм виробництва продукції — 247 млн.

26 <http://www.profiwins.com.ua/uk/directories1/bazaesv.html>
27 http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=175910&cat_id=111128

КІЛЬКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГОІ

* - без підприємств, які знаходяться на анексованій території

грн, дохід — 250 млн. грн, кількість працюючих 1470 осіб, з них з інвалідністю 971 особа.

В місті Севастополь 12 ПГОІ (3 — Союзу організацій інвалідів України, 2 — Всеукраїнської асоціації працевдатних інвалідів, по 1 ПГОІ — Всеукраїнської організації інвалідів війни та Збройних Сил України, Коаліції захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю). Основні техніко-економічні показники: основні засоби, залишкова вартість 4 млн. грн, річний об'єм виробництва продукції — 6 млн. грн, дохід — 129 млн. грн (основний дохід від торгово-роздрібної діяльності), кількість працюючих 224 осіб, з них з інвалідністю 137 осіб.

В Донецькій області з 25 ПГОІ — 14 знаходяться в зоні АТО. Серед них Донецьке учбово-виробниче підприємство «Електроапарат» УТОС, Донецьке виробниче підприємство «Електромагніт» УТОГ, Мале колективне учбово — торговельне підприємство «Друг» м. Горлівка Союзу організацій інвалідів України та інші. Приблизно понад 500 осіб з інвалідністю працювали на підприємствах, які знаходяться на окупованій території Донецької області.

В Луганській області 8 з 9 ПГОІ знаходяться на окупованій території. Серед них Луганське виробниче підприємство «Восток» УТОГ, Луганське учбово-виробниче підприємство УТОС та інші. Всього близько 200 осіб

з інвалідністю працювали на цих підприємствах.

Основними видами діяльності підприємств ГОІ є виробництво товарів народного споживання, продуктів харчування, виготовлення пластмасових та будівельних виробів, поліграфічної та електротехнічної продукції, пошиття різних видів одягу, надання побутових та юридичних послуг, оптова та роздрібна торгівля тощо.

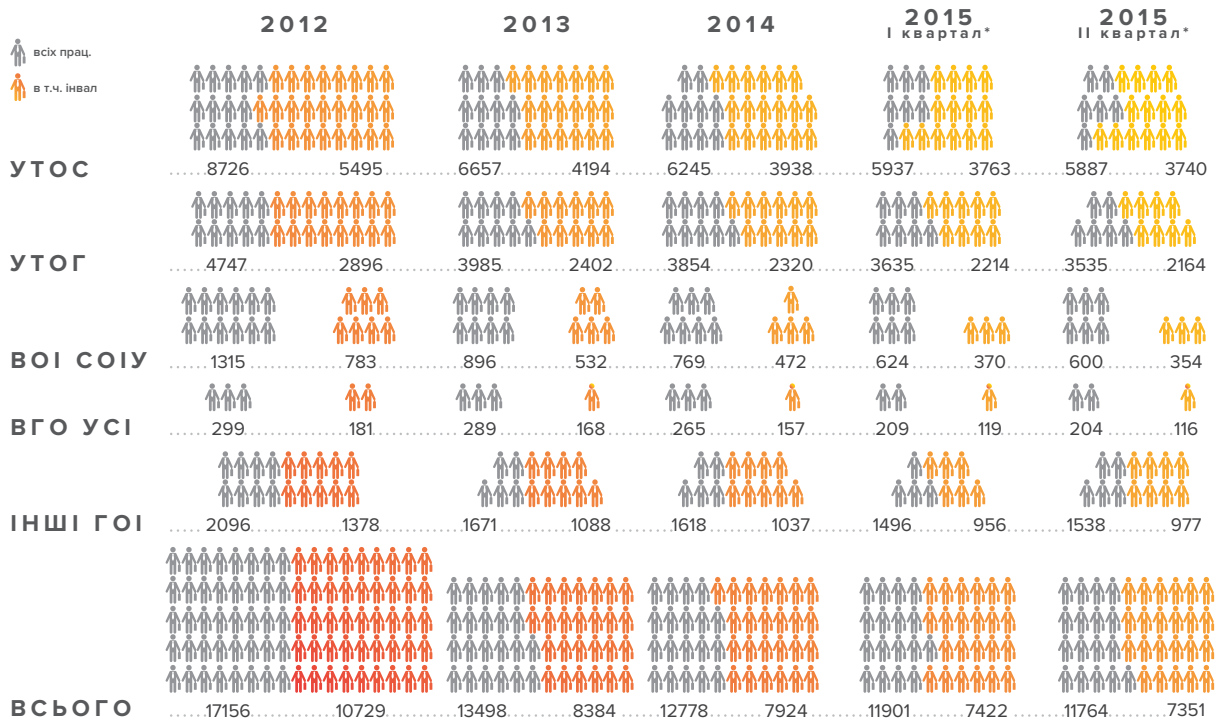
Щодо чисельності працюючих осіб з інвалідністю

У 2012 році середньооблікова чисельність працюючих на підприємствах організацій ГОІ складала 17 156 працівників, з них 10 729 з інвалідністю. У 2014 році ці показники склали відповідно 12 778 та 7924 особи. Тобто за 2 роки середньооблікова чисельність працюючих зменшилась на 4378 осіб, з них 2805 з інвалідністю, в тому числі близько 2500/1600 з інвалідністю — ті особи, котрі працювали на підприємствах Луганської, Донецької областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. При цьому необхідно зазначити, що питома вага середньооблікової чисельності осіб з інвалідністю у загальній чисельності працівників практично не змінилась: 62,5% у 2012 році та 62,01% у 2014 році.

В основному це скорочення спостерігається

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦЮЮЧИХ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОІ, ОСІБ²⁸

* - без підприємств, які знаходяться на анексованій території

на підприємствах Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих. Так, загальна чисельність осіб за 2 роки на них зменшилась на 4051 працівників, в т.ч. на 2487 працівників з інвалідністю. Це пояснюється, зокрема, тим, що на підприємствах УТОС та УТОГ працює чимало працівників, що мають пенсійний вік за 60 років.

Необхідно зазначити, що за галузями виробництва працює осіб з інвалідністю:

- у швейній, трикотажній і текстильно-галантерейній — понад 65%;
- металообробній та електротехнічній — 58,2%;
- деревообробній — 58,7%;
- інші галузі — 71%.

Основними труднощами у діяльності підприємств ГОІ, які призводять до зменшення показників економічної діяльності і, як результат, скорочення чисельності працівників з інвалідністю, є:

- неналежний менеджмент, застаріле обладнання, значні складнощі у перепрофільованні виробництва;
- великі накладні витрати (особливо на підприємствах УТОС та УТОГ)
- неконкурентна продукція, відсутність маркетингових служб;

- менша продуктивність праці працівників з інвалідністю, потреба у додаткових капіталовкладеннях з урахуванням специфіки захворювань інвалідів, їх чисельності на підприємстві;
- необхідність утримання невиробничої сфери (клуби, бібліотеки, гуртожитки, медичні пункти тощо);
- відсутність переваг під час участі у тендерах на отримання державного замовлення тощо.

Разом з тим, зайнятість на спеціалізованих підприємствах не сприяє інтеграції осіб з інвалідністю до суспільного життя, бо працюючи на спеціалізованих підприємствах, вони існують у замкнутій соціосистемі. Низький рівень технічної оснащеності спеціалізованих підприємств обмежує потенційне зростання кваліфікації працівників-інвалідів, а професійне навчання на цих підприємствах не враховує потреби ринку праці, що ускладнює, а в деяких випадках і унеможлиблює перехід особи з інвалідністю зі спеціалізованих підприємств на відкритий ринок праці.

Це є основними причинами небажання роботодавців приймати на роботу працівників-інвалідів із спеціалізованих підприємств, які перейшли на відкритий ринок праці.

²⁸ http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=181644&cat_id=111128 (дані 2013–2014 pp.)

У більшості країн світу на спеціалізованих підприємствах використовується праця осіб з інвалідністю, які мають серйозні порушення, для яких фізично неможливо або надто складно створити необхідні умови праці на звичайному підприємстві. Більшість осіб з інвалідністю, працевлаштованих на спеціалізованих підприємствах (майстернях) у цих країнах, мають інтелектуальні чи психічні порушення.

Спеціалізовані підприємства, зокрема ПГОІ, повинні і можуть стати транзитними (пере-

хідними) підприємствами для робітників з інвалідністю. Після отримання професійних навичок та отримавши соціальну адаптацію у трудовому колективі на підприємстві ГОІ люди з інвалідністю можуть переходити на відкритий ринок праці. Значну роль в цьому процесі повинні відігравати громадські організації інвалідів — засновники цих підприємств. Саме громадські організації інвалідів повинні активно працювати з особами з інвалідністю — працівниками підприємств та майбутніми роботодавцями. На жаль, поки такого в Україні не спостерігається.

Розмір заробітної плати

В таблиці приведені дані середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості. Необхідно зазначити, що на переважній більшості підприємств працівники з інвалідністю працюють неповний робочий день. У понад 30% підприємств фактична заробітна плата працівників з інвалідністю

складала мінімальну заробітну плату. Законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати складає:

- у 2012 р. — 1073–1174 грн.;
- у 2013 р. — 1147–1218 грн.;
- у 2014 р. — 1218 грн.;
- у 2015 р. — 1218–1378 грн.

Розмір середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості, грн^{*29}

Назва ГОІ	2012 рік		2013 рік		2014 рік		2015 рік, I квартал		2015 рік, II квартал	
	працівників	інвалідів	працівників	інвалідів	працівників	інвалідів	працівників	інвалідів	працівників	інвалідів
УТОС	1917	1519	2194	1636	2534	1711	2663	1773	2788	1793
УТОГ	1797	1586	1850	1625	2355	1782	2581	1996	2712	2076
ВОІ СОІУ	2870	1813	2236	1952	2995	2362	2877	2628	3363	2760
ВГО УСІ	2276	1660	2555	1991	2144	2405	2650	2337	3057	2271
інші ГОІ	1856	1830	2103	2186	2451	2676	2812	2812	2665	2763
Всього	1970	1623	2300	1731	2520	1936	2708	2057	2833	2101

* без підприємств, які знаходяться на анексованій території

Додатково: Однією з умов отримання податкових пільг є розмір середньомісячної заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості у працівників з інвалідністю.

Він повинен бути не нижче за розмір мінімальної заробітної плати, встановлений законодавством України.

Серед підприємств, які протягом 2012-2014 років мають найбільший рівень заробітної плати працюючого інваліда в еквіваленті повної зайнятості:

- у Черкаській області — 3 776,6 грн.;
- у Кіровоградській області — 3 455,5 грн.;
- у Дніпропетровській області — 2 702,4 грн.;
- у Рівненській області — 2 392,3 грн.;
- у Сумській області — 2 346,7 грн.

Фінансово-економічні показники діяльності підприємств ГОІ

Фінансово-економічний стан підприємств ГОІ залежить від:

- сприятливих економічних умов на загальному ринку;
- ефективності державної підтримки таких підприємств;
- належного менеджменту;
- конкурентоспроможності продукції;
- наявності державного замовлення.

²⁹ http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=181644&cat_id=111128

Аналіз динаміки результатів діяльності підприємств за їх основними показниками свідчить про наступне:

- Загальний дохід, що враховується при визначенні об'єкта оподаткування у 2012 році складав 2004 млн. грн (при курсі 1 дол. США—8 грн), у 2013 р.—1538 млн. грн, у 2014 р.—1842 млн. грн (при курсі 1 дол. США—14 грн).
- Найбільший дохід мають підприємства, які працюють у будівельній, електротехнічній, поліграфічній галузях та розташовані у великих промислових обласних центрах. Наприклад, підприємства Дніпропетровської області отримали загальний дохід за 2014 рік 231 млн. грн, міста Києва—230 млн. грн, Харківської області—591 млн. грн.
- Значно меншим є дохід підприємств, які працюють у сфері надання послуг населенню та розташовані у невеликих містах. Наприклад, підприємства Волинської області отримали річний загальний дохід 6,2 млн. грн., Чернігівської області—8 млн. грн, Закарпатської—4,1 млн. грн. Відповідно і рівень працевлаштування, і рівень заробітної плати на таких підприємствах є низьким.
- Стабільний дохід мають підприємства швейної галузі, що працюють в системі Українського товариства глухих в Івано-Франківську, Житомирі, Лубнах Полтавської області, Сумах, Києві, Білій Церкві Київської області та інших містах.
- Щодо обсягів виробництва, цей показник присутній тільки у звітності 2012 року (це передбачалося податковою звітністю) і становив 1 329 млн. грн.
- Необхідно зазначити, що протягом 2012-2014 років спостерігається стійка тенденція і до зменшення прибутку підприємств. Якщо у 2012 році валовий прибуток складав 206 млн. грн., у 2013 році—187 млн. грн., то у 2014 році—лише 107 млн. грн. І це не дивлячись на те, що підприємства звільнені під сплати податку на прибуток.

Як показує аналіз, при різкому збільшенні курсу валюти підприємства мають велику проблему з обіговими коштами на першочергові потреби виробництва.

Державне замовлення.

Фінансово-економічний стан підприємств залежить від наявності державного (регіонального) замовлення на виготовлення ними продукції.

У 2012 році загальна сума укладених договорів на поставку товарів, робіт, послуг підприємств ГОІ за державні кошти склала 64,9 млн. грн., з них фактично реалізовано продукції на 59,9 млн. грн. (81 підприємства громадських організацій інвалідів).

Найбільші суми укладених розпорядниками державних коштів контрактів з підприємствами громадських організацій інвалідів в

- АР Крим—18,6 млн. грн.;
- у Житомирській області—11,0 млн. грн.;
- у місті Києві—6,0 млн. грн.;
- у Дніпропетровській області—6,8 млн. грн.;
- у Львівській області—4,9 млн. гривень.

У 2014 році загальна сума укладених договорів на поставку товарів, робіт, послуг підприємств ГОІ за державні кошти—99,2 млн грн.

Найбільше укладено договорів з підприємствами громадських організацій інвалідів за державні кошти

- у Львівській області—40,9 млн. грн.;
- в Одеській області—17,0 млн. грн.;
- у місті Києві—11,1 млн. грн.;
- у Дніпропетровській області—8,6 млн. грн.;
- у Харківській області—3,2 млн. грн.

Найменше укладено договорів за державні кошти

- у Херсонській області—3 800 грн.;
- у Чернівецькій області—54 100 грн.;
- у Закарпатській області—35 200 грн.;
- у Запорізькій області—63 100 грн.

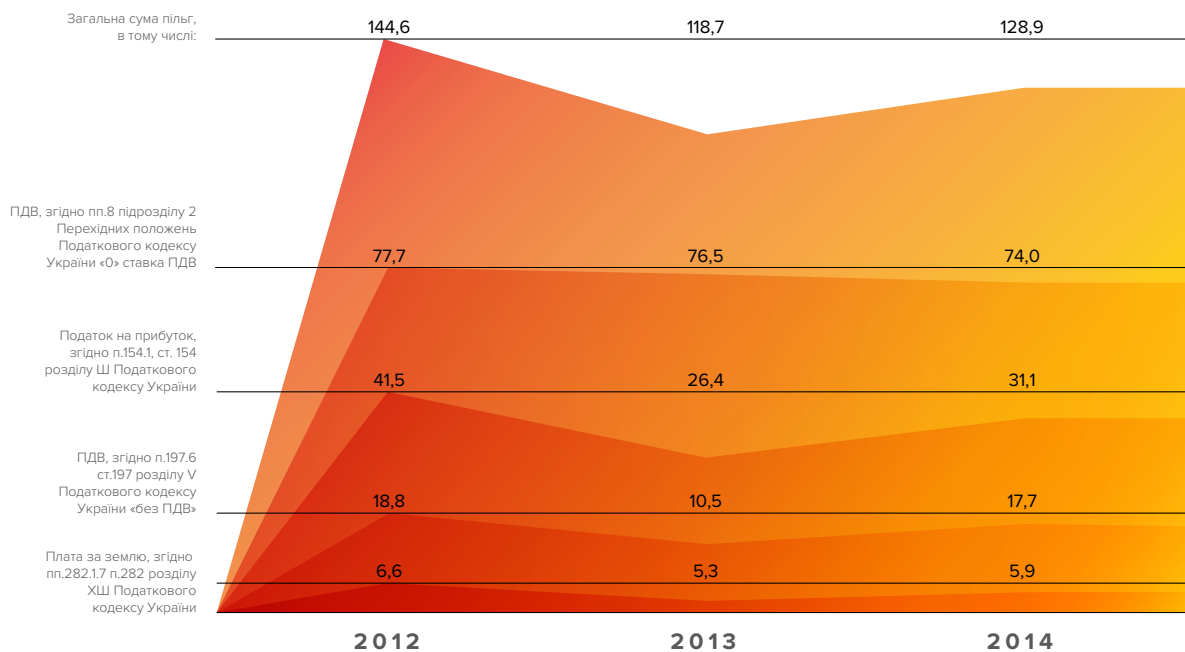
Взагалі не укладено таких договорів у Луганській, Сумській та Тернопільській областях.

На сьогодні підприємства ГОІ не мають жодних преференцій при їх участі у тендерах для отримання державного замовлення на поставку товарів, робіт, послуг. Існує велика конкуренція та корупція у цій сфері. Існує законодавча вимога щодо необхідності мати грошове забезпечення виконання договору про закупівлю. Після виконання замовлення підприємства місяцями чекають розрахунку за свою продукцію від держав-

них установ та організацій, що фактично робить виконання замовлення нерентабельним. Тому підприємства ГОІ не зацікавлені в отриманні державного замовлення, і лише 5–7% від їх загального доходу складає державне замовлення. Основними видами продукції, що закуповується за державні кошти у підприємств ГОІ, є швейна та паперова продукція, меблі, будівельні послуги.

СУМА ОТРИМАНИХ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ (МЛН.ГРН)³¹

* - без підприємств, які знаходяться на анексованій території

В розрізі засновників підприємств

	2013	2014
Сума наданих пільг підприємствам громадських організацій інвалідів, із них	118,677.6	128,957.6
УТОС	31,273.2	41,305.9
УТОГ	18,056.2	20,541.8
СОІУ	15,384.1	17,434.5
УСІ	2,425.4	2,851.8
Інші	51,538.7	46,823.6

Сума отриманих соціально-економічних гарантій (пільг) по сплаті єдиного соціального внеску згідно п. 14 статті 8 Закону України „Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” за 2014 рік склала 69,3 млн. грн.

Вивільнені заощаджені кошти, що отримують ПГОІ за рахунок пільгового режиму з оподаткування, спрямовуються, у першу чергу, на матеріальне забезпечення своєї діяльності, модернізацію виробництва, освоєння нових видів продукції, створення нових робочих місць для осіб з інвалідністю, підтримку соціальної інфраструктури, фінансування соціальних програм для людей з інвалідністю тощо.

³⁰ http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=175910&cat_id=111128 (дані 2013–2014 рр.)

Законодавство України не передбачає звітування підприємств ГОІ щодо використання ними коштів, отриманих за рахунок податкових пільг.

3.5. Фінансова допомога, цільові позики та дотації за рахунок коштів суми адміністративно-господарських санкцій та пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, що надійшли до державного бюджету

Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»

Порядок використання суми адміністративно-господарських санкцій та пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, що надійшли до державного бюджету затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 70.

ПГОІ можуть звернутися до відділень Фонду соціального захисту інвалідів за отриманням сум адміністративно-господарських санкцій та пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, що надійшли до державного бюджету (далі — сума санкцій та пеня), у вигляді:

1. цільової позики (на поворотній основі із строком повернення до трьох років) на створення робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів;
2. фінансової допомоги на поворотній та безповоротній основі для:
  - здійснення заходів щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, створення умов для занять фізичною культурою і спортом (за поданням Національного комітету спорту інвалідів);
  - технічного оснащення діючих робочих місць для працевлаштування інвалідів;
  - створення на робочому місці інваліда належних санітарно-гігієнічних, виробничих і технічних умов згідно з індивідуальною програмою реабілітації інваліда;
  - технічного переоснащення виробництва з метою створення додаткових робочих місць для працевлаштування інвалідів;
3. для випуску спеціальної літератури та аудіозаписів (у тому числі для професійної підготовки інвалідів) з метою комплектування бібліотек;
4. для створення спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів;
5. дотації на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів, які зареєстровані у державній службі зайнятості як безробітні.

Інструкція з надання фінансової допомоги на поворотній і безповоротній основі та цільової позики за рахунок сум адміністративно-господарських санкцій та пені, що надходять до державного бюджету за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, затверджена наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 06.09.2010 № 270.³¹

Порядок надання дотації роботодавцю за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів на створення спеціальних робочих місць для інвалідів, зареєстрованих у державній службі зайнятості, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року № 1836 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1234).³²

Таблиця наданої фінансової допомоги підприємствам ГОІ за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів

Назва показників	2012	2013	2014
Фінансова допомога за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів, тис. грн. в тому числі:	34 689.6	27 700.4	11 266.8
УТОС	13 702.0	1 501.5	6 881.9
УТОГ	9 598.9	4 329.5	596.8
СОІУ	3 953.2	1 283.3	85.0

³¹ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0954-10>

³² <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1836-2006-%D0%BF>

Фінансування заходів сприяння зайнятості

Закон України «Про зайнятість населення».³³

Компенсація фактичних витрат у розмірі 50 відсотків суми нарахованого єдиного внеску за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (частина 3 статті 24-1 Закону України «Про зайнятість населення»³⁴).

Роботодавцю, який протягом 12 календарних місяців забезпечував створення нових робочих місць, працевлаштовував на них працівників і упродовж цього періоду щомісяця здійснював їм виплату заробітної плати в розмірі не менше ніж три мінімальні заробітні плати за кожну особу, протягом наступних 12 календарних місяців за умови збереження рівня заробітної плати в розмірі не менше ніж три мінімальні заробітні плати за кожну таку особу щомісяця за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених у бюджеті Пенсійного фонду України, компенсуються фактичні витрати у розмірі 50 відсотків суми нарахованого єдиного внеску за відповідну особу за місяць, за який він сплачений, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У разі зменшення штатної чисельності працівників та фонду оплати праці роботодавець втрачає право на компенсацію.

Порядок компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 року № 153.³⁵

Фінансування заходів сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції (стаття 24-1 Закону України «Про зайнятість населення»³⁶).

До заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб, які працевлаштовуються за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, зазначених у частині першій цієї статті, належать:

1. компенсація зареєстрованому безробітному з числа внутрішньо переміщених осіб фактичних транспортних витрат на переїзд до іншої адміністративно-територіальної одиниці місця працевлаштування, а також витрат для проходження за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, попереднього медичного та наркологічного огляду відповідно до законодавства, якщо це необхідно для працевлаштування;

2. компенсація витрат роботодавця на оплату праці (але не вище середнього рівня заробітної плати, що склався у відповідному регіоні за минулий місяць) за працевлаштування зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб на умовах строкових трудових договорів тривалістю не більше шести календарних місяців, за умови збереження гарантій зайнятості такої особи протягом періоду, що перевищує тривалість виплати у два рази.

Тривалість компенсації витрат роботодавця, який працевлаштовує внутрішньо переміщених осіб з числа категорій громадян, зазначених у частині першій статті 14 цього Закону, понад шести місяців, але не більше дванадцяти календарних місяців, визначається рішенням регіональних координаційних комітетів сприяння зайнятості за погодженням з відповідними територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції;

3. компенсація витрат роботодавця, який працевлаштовує зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб строком не менше ніж на дванадцять календарних місяців, на перепідготовку та підвищення кваліфікації таких осіб. Сума компенсації встановлюється в межах вартості навчання з перепідготовки та підвищення кваліфікації, але не може перевищувати десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на дату здійснення роботодавцем такої оплати.

Фінансування заходів сприяння зайнятості, визначених цією статтею, здійснюється в межах коштів Фонду загальнообов'язкового

³³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?nreg=5067-17&find=1&text=%B3%ED%E2%E0%EB%B3%E4&x=0&y=0#w116>

³⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?nreg=5067-17&find=1&text=%B3%ED%E2%E0%EB%B3%E4&x=0&y=0#w116>

³⁵ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2013-%D0%BF/paran7#n7>

³⁶ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?nreg=5067-17&find=1&text=%B3%ED%E2%E0%EB%B3%E4&x=0&y=0#w116>

державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонду соціального захисту інвалідів України (у разі працевлаштування інваліда, зареєстрованого в установленому порядку як безробітний, та якому призначена допомога по безробіттю) після працевлаштування зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції.

У разі звільнення працівника, за якого виплачувалася компенсація відповідно до частини другої цієї статті, з ініціативи роботодавця або за згодою сторін до закінчення встановленого строку збереження гарантій зайнятості, сума виплачених коштів повертається у повному обсязі до бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття або Фонду соціального захисту інвалідів залежно від джерела компенсації.

На роботодавців, які претендують на отримання компенсацій, передбачених цією статтею, поширюються вимоги частини третьої статті 26 цього Закону.

Порядок здійснення заходів сприяння зайнятості, повернення коштів, спрямованих на фінансування таких заходів, у разі порушення гарантій зайнятості для внутрішньо переміщених осіб, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 року № 696.³⁷

Компенсація роботодавцю фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (стаття 26 Закону України «Про зайнятість населення»³⁸).

Роботодавцю, який працевлаштовує на нове робоче місце громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню та яким надано статус безробітного, за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, строком не менше ніж на два роки, щомісяця компенсуються фактичні витрати у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу

за місяць, за який він сплачений.

Компенсація виплачується протягом одного року з дня працевлаштування особи за рахунок коштів, передбачених у бюджеті Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонду соціального захисту інвалідів (у разі працевлаштування інваліда, який зареєстрований в установленому порядку як безробітний, але якому відповідно до законодавства допомога по безробіттю не призначається), згідно з Порядком компенсації роботодавцям витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2013 року № 347.³⁹

У разі звільнення працівника, за якого виплачувалася компенсація відповідно до частини першої цієї статті, з ініціативи роботодавця або за згодою сторін до закінчення дворічного строку з дня працевлаштування, сума виплачених коштів повертається в повному обсязі до бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття або Фонду соціального захисту інвалідів, залежно від джерела компенсації, або на його робоче місце за направленням територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, у межах дворічного строку працевлаштовується інший безробітний.

У разі звільнення працівника, за якого виплачувалася компенсація відповідно до частини першої цієї статті, за угодою сторін на його робоче місце за направленням територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, у межах дворічного строку працевлаштовується інший безробітний.

Зазначена компенсація не виплачується у разі, коли роботодавець:

1. має заборгованість зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
2. визнаний у встановленому порядку банкрутом або стосовно нього порушено справу про банкрутство.

³⁷ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/696-2015-%D0%BF/paran8#n8>
³⁸ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?nreg=5067-17&find=1&text=%B3%ED%E2%E0%EB%B3%E4&x=0&y=0#w116>

³⁹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347-2013-%D0%BF/paran15#n15>

Компенсація суб'єктам малого підприємництва фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (частина 2 статті 27 Закону України «Про зайнятість населення»⁴⁰).

Суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних строком не менше ніж на два роки за направленням територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності, щомісяця компенсуються фактичні витрати у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений.

Компенсація виплачується за рахунок коштів, передбачених на такі цілі у бюджеті Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонду соціального захисту інвалідів (у разі працевлаштування інваліда, який зареєстрований в установленому порядку як безробітний, але якому відповідно до законодавства допомога по безробіттю не призначається), протягом одного року з дня працевлаштування безробітного у порядку та за переліком пріоритетних видів економічної діяльності, визначених Кабінетом Міністрів України⁴¹.

У разі звільнення працівника, за якого виплачувалася компенсація відповідно до частини другої цієї статті, з ініціативи роботодавця до закінчення дворічного строку з дня працевлаштування, сума наданих коштів повертається в повному обсязі до бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття або Фонду соціального захисту інвалідів, залежно від джерела компенсації, або на його робоче місце за направленням територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, у межах дворічного строку працевлаштовується інший безробітний.

Зазначена компенсація не виплачується у разі, коли роботодавець:

1. має заборгованість із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
2. визнаний у встановленому порядку банкрутом або стосовно нього порушено справу про банкрутство.

Сприяння державної служби зайнятості України працевлаштуванню осіб з інвалідністю (кількість осіб)

	2012	2013	2014
Особи з інвалідністю, які перебували на обліку в центрах зайнятості	35 865	40 902	34 672
Працевлаштовано осіб з інвалідністю, які перебували на обліку в центрах зайнятості	9 728	12 182	9 239
Особи з інвалідністю, які за сприяння державної служби зайнятості пройшли навчання	3 386	4 281	3 443
Особи з інвалідністю, які взяли участь в оплачуваних громадських роботах	506	673	2 683
Особи з інвалідністю, працевлаштовані шляхом виплати одноразової допомоги по безробіттю	549	772	731

⁴⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?nreg=5067-17&find=1&text=%B3%ED%E2%E0%EB%B3%E4&x=0&y=0#w116>

⁴¹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347-2013-%D0%BF%paran15#n15>

3.6. Діяльність громадських організацій інвалідів щодо захисту та представлення інтересів ПГОІ

У листопаді 2015 року в місті Києві всеукраїнські громадські організації Національна Асамблея інвалідів України, Асоціація підприємств та працюючих інвалідів України та Українське товариство сліпих, за підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина, Фонду «Акція людина» (ФРН) та інших державних та громадських організацій, провели Всеукраїнський Форум підприємств громадських організацій людей з інвалідністю.

Учасниками Форуму були представники понад 300 підприємств громадських організацій людей з інвалідністю з різних регіонів України, на яких працюють більше 50 відсотків осіб з інвалідністю.

Виступаючи на Форумі акцентували увагу представників державних органів законодавчої та виконавчої влади на суттєве погіршення фінансових та соціальних показників діяльності підприємств ГОІ за останні два роки. Наголосили на відсутності державних замовлень продукції підприємств ГОІ; необхідності розробки та впровадження нових прогресивних підходів для стимулювання найму людей з інвалідністю як на відкритому ринку праці, так і на підприємствах ГОІ; на відсутності програми фінансової підтримки для відкриття підприємства чи власної справи; на необхідності збереження державної підтримки у вигляді пільг з оподаткування та фінансової допомоги. Учасники Форуму висловили побажання вивчати та впроваджувати міжнародний досвід у сфері зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю.

4. Висновки та пропозиції

Підприємства громадських організацій інвалідів в Україні виконують важливу функцію з реалізації права людини з інвалідністю на працю. Вони забезпечують трудову зайнятість та соціально-психологічну реабілітацію тисячам громадянам з інвалідністю в Україні. На цих підприємствах найвищий коефіцієнт співвідношення працюючих осіб з інвалідністю до загальної кількості штатних працівників (62%). Для порівняння: у Німеччині ця норма складає від 25 до 50%, при цьому фактично середня кількість працюючих осіб з інвалідністю складає 40% від загального штату. Таким чином, в Україні є потреба збільшення компенсаційних заходів по забезпеченню конкурентоспроможності соціальних підприємств на ринку.

З вищенаведених матеріалів можна зробити висновок, що сьогодні практично єдиною формою державної підтримки підприємств ГО є пільги зі сплати податків та зборів. Користування податковими пільгами дає знизити вартість продукції, що випускається, а це у свою чергу підвищує її конкурентоздатність. Додаткові кошти, вивільнені за рахунок застосування пільгового режиму з оподаткування, спрямовуються підприємствами ГО переважно на виробничі та соціальні потреби. Податкові пільги є важливою формою державної допомоги, але недостатньою. Як факт, в Україні практично немає новостворених підприємств ГО.

Досвід Німеччини показує, що підтримка з боку Держави особливо ефективна в період створення соціального підприємства та налагоджування виробництва (тобто протягом першого року роботи). Німецька система заснована на ЗК, тобто пропонується професійна бізнес-консультація (консалтингові послуги), стартовий капітал на створення робочих місць та доплата до заробітної плати особи з інвалідністю як компенсація низької конкурентоспроможності. Саме прийняття такої системи державної підтримки у 2000 році призвело до різкого зростання кількості соціальних підприємств у Німеччині та відповідно робочих місць для працевлаштування людей з інвалідністю.

Можна припустити, що в Україні, при збереженні загальної суми фінансової підтримки, зміна форм підтримки могла б сприяти успішнішому розвитку соціальних підприємств громадських організацій інвалідів.

Позитивним є те, що в Україні створено Фонд соціального захисту інвалідів, до якого від роботодавців надходять адміністративно-господарські санкції за нестворення робочих місць для працевлаштування інвалідів в рамках законодавчо встановленого нормативу. На жаль, тільки невелика частина роботодавців (переважно це середній та малий бізнес) сплачує санкції до Фонду за непрацевлаштування осіб з інвалідністю. Підвищення відповідальності роботодавців в цьому плані є важливою передумовою для підвищення інвестиційної підтримки соціальних підприємств.

Важливим питанням залишається зміна підходу до розвитку соціального бізнесу і власне підприємств ГО (наприклад, у забезпеченні більш професійних методів маркетингу, належного менеджменту тощо). Вони повинні активніше співпрацювати з роботодавцями на відкритому ринку праці та «постачати» на цей ринок професійні кадри з числа людей з інвалідністю. Керівники підприємств ГО можуть бути залучені в якості експертів до розробки нормативно-правової бази у сфері зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю.

Актуальним в Україні залишається питання запровадження системи захищеної зайнятості для осіб з інтелектуальними чи психічними порушеннями. Це можливо реалізувати зокрема через фінансування соціальної послуги супроводу на робочому місці на відкритому ринку праці, підприємстві ГО або працетерапії у спеціально створених майстернях, незалежно від форми власності, для осіб з інтелектуальними або психічними порушеннями.

Через відсутність багатьох даних про діяльність соціальних підприємств громадських організацій інвалідів в систематизованій формі складно показати весь позитивний ефект від їх діяльності і вигоду для держави, як це показують німецькі дослідження. Але дане дослідження може бути одним з перших кроків і створить інтерес до глибшого аналізу. Це, у свою чергу, сприятиме покращенню діяльності підприємств громадських організацій інвалідів та підвищенню рівня зайнятості серед осіб з інвалідністю.

1. Вступ	2
2. Соціальні підприємства в Україні	4
3. Підприємства громадських організацій інвалідів	11
3.1. Ознаки та функції підприємства громадських організацій інвалідів	11
3.2. Історичний ракурс	11
3.3. Види державної підтримки підприємств громадських організацій інвалідів	12
3.3.1. Податкові пільги	13
3.3.2. Пільги зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	15
3.4. Аналіз основних соціально-економічних показників діяльності підприємств громадських організацій інвалідів за період 2012–2014 рр.	15
3.5. Фінансова допомога, цільові позики та дотації за рахунок коштів суми адміністративно-господарських санкцій та пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, що надійшли до державного бюджету	21
3.6. Діяльність громадських організацій інвалідів щодо захисту та представлення інтересів ПГОІ	25
4. Висновки та пропозиції	26

Список скорочень

- АТО* – Антитерористична операція
ПГОІ – Підприємства громадських організацій інвалідів
УТОС – Українське товариство сліпих
УТОГ – Українське товариство глухих
ВГО УСІ – Всеукраїнська громадська організація
«Українська спілка інвалідів»
ВОІ СОІУ – Всеукраїнська організація інвалідів
«Союз організацій інвалідів України»

Державна політика підтримки підприємств громадських організацій інвалідів: законодавство, моніторинг, оцінка

ВГО «Національна Асамблея інвалідів України»

Тел.: +38 (044) 279-61-82
office@naiu.org.ua
www.naiu.org.ua

Адреса:
вул. Рейтарська, 8/5А, к. 110
м. Київ, 01030
Україна

Міжнародний освітній центр Дортмунд

Тел.: +49 (231) 952-09-60
info@ibb-d.de
www.ibb-d.de

Адреса:
вул. Борнштрассе, 66
м. Дортмунд, 44145
Німеччина

Чорнобильська історична майстерня

Тел.: +38 (044) 362-71-22
mail@1986.org.ua
www.1986.org.ua

Адреса:
вул. Багалія (Фрунзе), 1
м. Харків, 61002
Україна